కథ

దీనికి పాత సాఫ్ట్‌వేర్ పనిచేస్తుంది

జాన్సన్ చోరగుడి

బెజవాడ స్టేషన్లో దిగాను. దారి పొడుగునా నాతోనే వున్న వాన నాతో పాటు ఈ ఊర్లోనూ దిగింది. హోటల్ గదికి చేరి ప్రయాణ బడలిక తీర్చుకొని బయటకొచ్చేసరికి సాయంత్రం ఆరు అయింది. లైట్ల వెలుతురులో ఊరు చిత్రంగా అన్పించింది. ఎటు చూసినా అన్నింటా కొత్త ముస్తాబే. ఎటొచ్చి ఏది పూర్తి కాకపోవడం అన్నీ సగం సగం పూర్తయినట్లు.

ఒక్క ఊరనే కాదు. దేన్నయినా చివరకి మనుష్యుల్ని అయినా ఇలా చూడాలంటే ఇబ్బంది. అయితే- ఇంతకు ముందు ఉన్నట్లు అయినా ఫర్వాలేదు. లేకుంటే జరుగుతున్న మార్పు ఏదో ఇది పూర్తి అయ్యాక చూసినా ఫర్వాలేదు. గాని ఏదీ, ఒక తీరు అంటూ లేకుండా, పడుతూ లేస్తూ చేసే ఈ సగం సగం పరుగువంటి నడకంటే ఎందుకో చెప్పలేనంత చిరాకు. వాన వెలిసింది. సన్నటి గాలి వీస్తోంది. రోడ్డుకు అవతల వున్న వైన్‌షాపు కిటకిట లాడుతూ వుంది. దాని ముందు ఆగి వున్న రకరకాల మోటారు సైకిళ్లు, స్కూటర్లు మధ్య తాగి పడేసిన డిస్పోజబుల్ గ్లాసులు గాలికి తారు రోడ్డు మీద ఊగిసలాడుతున్నాయి. అటే చూస్తున్నాను. షాపులోకి, బయటకి బొంగరంలా తిరుగుతున్నాడు. పొడుగు నిక్కరు వేసుకున్న ఒక పొట్టివాడు. సన్నగా రివటలా వుండి షాపు ముందు ఎర్రటి మాంసం వేలాడ దీసుకొని వున్న బండి దగ్గరకు వచ్చి ఏవేవే తీసుకొని లోనికి వెళుతున్నాడు. పంపు కింద తడిసిన పిచ్చుకలా వున్న వాడి వయసు పోల్చుకోవడం కష్టం అనిపించింది. ఎందుకో- ఇటువంటి వాళ్ల పెళ్లాలు వీళ్లను ఎలా చూసుకుంటారో అనిపించింది. అతన్ని చూసినప్పుడల్లా నాకు అలా ఎందుకు అనిపిస్తుందో తనకూ తెలీదు.

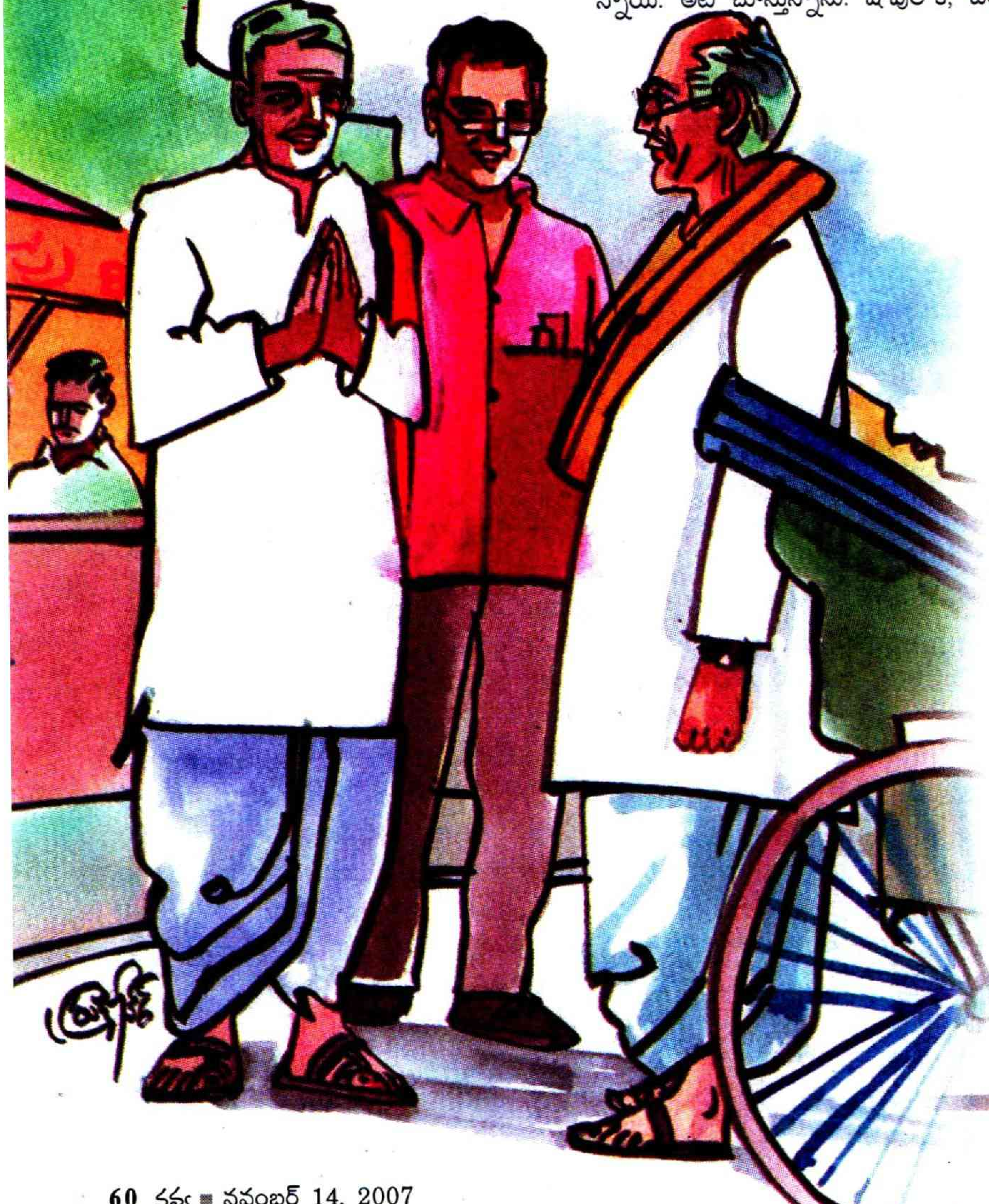

పెళ్లి ముహూర్తం ఎప్పుడు? రాత్రి రెండు తర్వాత. ఏ ఎనిమిది గంటలప్పుడో వెళ్లి కన్పించి వస్తే సరిపోతుంది. వచ్చిన పని అయిపోయినట్టే. నడుస్తున్నాను. ఇరవై ఏళ్లు దాటిపోయి వుండవచ్చు ఈ ఊరు వచ్చి. ఎప్పుడో రంగా హత్య తదనంతరం జరిగిన గొడవలకు ముందు ఒక మిత్రుడి పెళ్లికి రావడమే. మళ్లీ ఇప్పుడూ పెళ్లికే. నిజానికి దీనికి వాసంతి రావలసి వుంది. ఇది తన స్నేహితురాలి కూతురు పెళ్లి. ఇవ్వాళే తన డిజర్టేషన్‌కి యూనివర్సిటీలో వైవా వుండడంతో, హిందూపురం నుంచి తను బెంగుళూరుకు ఆమె తరఫున నేను బెజవాడకు రావల్సి వచ్చింది. ఫుట్‌పాత్ మీద నడుస్తున్నాను. వరుసగా చెప్పుల దుకాణాలు. లీలగా బాగా పరిచయమున్న చోటికి వచ్చినట్లు అన్పించి నడక ఆగిపోయింది.

ఎదురయిన అతన్ని అడిగాను.

'అలంకార్ థియేటర్ ఎక్కడ?'

అతడో క్షణం నా ముఖంలోకి చూసి ఎదురుగా వున్న అలంకార్ చూపించాడు. సర్దుకొని 'బుక్స్ షాప్స్... ఓల్డ్ బుక్‌షాప్స్... లెనిన్ సెంటర్ ఎక్కడ?'

'కుడికి తిరిగి వంతెన దాటాలి' అతను వెళ్లిపోయాడు.

అలంకార్ వైపు చూశాను. చాలా పెద్ద కాంప్లెక్స్ అయిపోయింది. కొన్నాళ్ల క్రితం ఇక్కడ్నుంచి వచ్చిన ఎవరో చెప్పినట్లు గుర్తు. ఇప్పుడు పాత పుస్తకాల షాపులు అన్నీ ఒకేచోట లెనిన్ సెంటర్లో పెట్టారని, వంతెన దాటాను. కుడివైపున వరుసగా బారులు తీరినట్లు ముందు పూలదండల దుకాణాలు తర్వాత పుస్తకాలు, పూలూ పుస్తకాలు ఒక్కచోటే! వాన వల్లనేమో దుకాణాల వద్ద పెద్దగా అలికిడి లేదు. ఖాళీగా వున్నాయి. వాటిలోకి చూసుకుంటూ వాటి ముందే నడుస్తున్నాను. మధ్య మధ్యలో చిన్న చిన్న గుంటల్లో నిలిచిన వాన నీటిని దాటుకుంటూ ఇనుప ర్యాకుల్లో నిలువుగా సర్దిన పుస్తకాల వెన్నుల మీద వున్న పేర్లను పైపైన చూస్తూ ముందుకు నడుస్తున్నా. ఎక్కువ కంప్యూటర్

లాంగ్వేజీవి, ఇంజనీరింగ్‌వి మిగతా కోర్సుల టెక్ట్సులు, గైడ్లు కనిపిస్తున్నాయి. బేరాలు లేకపోవడంతో కొందరు పక్క షాపుల వాళ్లతో బాతాఖానీల్లో వున్నారు.

ఒకరిద్దరు 'ఏమి కావాలన్సార్' అంటూ పలుకరించారు? నేను చిరునవ్వు నవ్వుతూ చేత్తో చిన్నగా ఏమీ వద్దు అన్నట్లు వాళ్లను దాటుకుంటూ ముందుకు కదిలాను. ఒక షాపును దాటబోతూ కుడికాలిని ముందుకు వేయబోయి ఎదురుగా వున్న నీటి గుంటను అదే క్షణంలో ఎదురుగా వున్న షాపులో వెలుగుతున్న బల్బు కింద వున్న చలం 'మైదానం' చూసి ఒక్కసారి చూసి అడుగు వెనక్కి తీసుకున్నాను.

షాపు ముందు వేసి వున్న పాత కొబ్బరి పీచు పట్టా మీద బూట్ల కాళ్లు శుభ్రంగా తుడుచుకొని లోపలకి వెళ్లాను. మధ్యలో గుమ్మానికి తలుపులు లేవు గాని ఆ షాపు రెండు గదులుగా వుంది. షాపతను కాబోలు లోపలి గదిలో గుమ్మానికి ఎదురుగా స్టూలు మీద కూర్చుని ఎవరితోనో మాట్లాడుతున్నాడు. అతను మాట్లాడుతున్న ఆ రెండవ మనిషి బయటకు కనిపించడంలేదు. నన్ను చూసి అతను లేవబోతూ ఏమి కావాలని అడుగక ముందే అతని చేత్తో వారిస్తూ నా చూపును 'మైదానం' ర్యాక్ వైపు తిప్పాను. 'మైదానం' పక్కన 'దైవమిచ్చిన భార్య' చేతిలోకి తీసుకున్నాను. అట్ట కొత్తగానే వుంది. లోపలి పేజిలు మాత్రం నీర్కావి రంగులో వున్నాయి. అంటే ఎవరో చదివేసిన పుస్తకం కాదు గాని పాత స్టాక్ అనిపించింది. ప్రింటులో వెల ముప్పయి ఐదు రూపాయలుంది. దాని పక్కన పెన్సిల్‌తో ఐదు అని వేసి వుంది. బేరం చేయకుండానే ఐదుకు ఇచ్చేస్తారన్నమాట. ఆ ర్యాక్‌లో ఇంచుమించు అన్నీ ఇటువంటి పుస్తకాలే వున్నాయి. అక్కడే ఓ అరగంట గడిపాను ఒకటి రెండు పుస్తకాలు తీసుకున్నాను.

ఆ షాపులో గైడ్లు టెక్ట్స్ పుస్తకాల ర్యాంకుల మధ్య సాహిత్య సంబంధమైన పుస్తకాలు వున్న ర్యాక్ అదొక్కటే. అందులోనే ఒక అరలో ఒక మూల నాటకాల పుస్తకాలు ఓ డజనుదాకా వున్నాయి. 'పొయిట్రీ... సముద్రాలు... పుస్తకాల సముద్రాలు... ఎక్కడున్నా సముద్రాలు... ఉన్నాయా? సముద్రాలు...' అవును అది నాకు బాగా పరిచయం వున్న పేరు కాదూ? అవును ఇది బెజవాడ కదా? నేనున్నది పాత పుస్తకాల షాపు. నాకు బాగా పరిచయం వున్న పేరు. ఎవరీ లోపల గదిలో వున్న సముద్రాలు?

గుమ్మం వద్ద నిలబడి లోపలకి వంగి చూస్తూ.

'మీరేనా సముద్రాలు?' అడిగాను. స్టూలు మీద కూర్చున్న అతను ముందు గదిలోకి వచ్చాడు.

'ఎవరండి' తను అడిగాడు.

ఈ సముద్రాలు ఎక్కడో అమృతం తాగినట్టున్నాడు.

ఏమార్పు లేదు. మనిషి కొంచెం గుండ్రమైనా నునుపు తేలడం తప్ప. నేనైతే అతన్ని పోల్చాను.

□□□□□

పందొమ్మిది వందల డెబ్బయి ఒకటి నాటి రోజులవి. నేను బెజవాడ ఆంధ్రా లయోలా కాలేజీలో ఇంటర్మీడియెట్‌లో చేరాను. ఇక అంతే బి. ఏ. ఫైనలియర్ అయ్యేంతవరకు ఆ ఐదేళ్లు బెజవాడలో వుంటే మాత్రం ఆదివారం ఒక గంట అయినా అక్కడ గడపాల్సిందే. అది సముద్రాలు పాత పుస్తకాల షాపు.

షాపంటే అదేం పెద్ద షాపేం కాదు. అలంకార్ సినిమా హాలు ఎదురుగా వున్న షాపుల మలుపు ముందు ఫుట్ పాత్ మీద ప్రతి ఆదివారం ఉదయం తొమ్మిది కల్లా ఠంచనుగా చుట్టూ పుస్తకాలు సర్దుకొని వాటి మధ్యలో కూర్చుని వుండేవాడు సముద్రాలు. తన షాపు వద్దకు వచ్చే మా కాలేజీ వాళ్లంతా తనకు తెలుసు. వాళ్లను పేర్లు పెట్టి చివర గారు తగిలించి మరీ పిలిచేవాడు. మాలో ఎవరినైనా తను గారు జోడించి పిలిచిన ప్రతీసారీ మావాళ్లు అతడ్ని ఆటపట్టించే వాళ్లు. మీరు లయోల కాలేజీ స్టూడెంట్లండీ మిమ్మల్ని పేరు పెట్టి ఎలా పిలుస్తాం అనేవాడు. తను పియుసి మధ్యలో ఆపేసి ఇంట్లో తనకంటే చిన్న వాళ్ల చదువుల కోసం ఈపనిచేస్తున్నానని అనేవాడు. ఎవరైనా ఏదైనా పుస్తకం అడిగితే తన వద్ద అది లేకపోతే ఒక నోటు పుస్తకంలో రాసుకొని మరో వారం పదిరోజుల్లో మొత్తానికి ఎలాగోలా దానిని సంపాదించి మరీ ఇచ్చేవాడు. మా ఇంట్లో నాన్నవి ఏవో కొన్ని పుస్తకాలు వున్నా అప్పటి వరకూ క్లాసు పుస్తకాలకి పరిమితమైన నాచేత కవిత్వం, కథలు, నవలలుచదివించింది మాత్రం సముద్రాలు. ప్రతి వారం కొన్ని కొత్త, పాత పుస్తకాలు తెచ్చేవాడు.

బి. ఏ. రెండవ సంవత్సరం చదువుతున్నాను. ఒక డిసెంబరు ఆదివారం సముద్రాలు షాపుకెళ్లాను. నేను వెళ్లేసరికి పుస్తకాలు సర్దుకుంటున్నాడు. నన్ను చూసి నవ్వాడు. మీ కోసమే చూస్తున్నాను రండి అన్నాడు. కూర్చున్నవాడల్లా లేచి తను డబ్బులు పెట్టుకునే బాక్సు కింద వుంచిన ఒక ఇంగ్లీషు పుస్తకం తీసాడు. గబగబా ఒక మూల పేజీ మడత పెట్టి వుంచిన చోట పుస్తకం తెరిచాడు. అందులో ఒక పేరా లోని పంక్తి వద్ద చూపుడు వేలితో చూపిస్తూ ఇది చదవండి అని నాచేతికిచ్చి తన పనిలో పడిపోయాడు. నేను దానిని తీసుకొని పుస్తకాలు చూసుకునే వాళ్లకు అడ్డు లేకుండా కొంచెం అవతలకి వెళ్లి, ఒక కాలు మడిచి గోడకు ఆనించి నడుం గోడకు చేర్చి కాస్త రిలాక్స్‌డ్‌గా పుస్తకం విప్పాను.

డిసెంబరు చివరివారం ఎండ ఒకలాంటి వెచ్చదనాన్ని అందిస్తూ వుంది. ద అది డిగ్రీ మొదటి ఏడాది ఇంగ్లీష్ నాన్ డిటెయిల్డ్ పుస్తకం. వేలు పెట్టి వుంచిన ఆ పేజీ తీసాను. ఆ పేరాలో తను చూపించిన వాక్యం చూశాను. ఆ వాక్యం ఇలా మొదలైంది.- ' ఎట్‌లాస్ట్ యు హేవ్ బి కమ్ మైన్' అయితే దాన్లో మైన్ అనే పదం కింద పెన్సిల్‌తో అండర్‌లైన్ చేసి పక్కన మార్జిన్‌లో 'గని' అని రాసి వుంది. అంతే అది పట్టుకొని ఎంత సేపు నవ్వుకుంటూ అలా వుండిపోయానో తెలీదు. సెకండ్‌హ్యాండ్ పుస్తకాల్లో అక్కడక్కడా కనిపించే ఇటువంటి కామెడీ ఆఫ్ ఎర్రర్స్ సముద్రాలు పని కట్టుకొని నాకు చూపించేవాడు. హాస్యంలో కూడా అతనిలో వున్న అభిరుచి స్పష్టంగా కనిపించేంది.

సముద్రాలు షాపు దగ్గర ప్రతి ఆదివారం ఒకతను తప్పనిసరిగా కనిపించేవాడు. మనిషి కాస్త సన్నగా పొడవుగా వుండి బలహీనంగా కొంచెం పాలిపోయినట్లుగా వుండేవాడు. దానికి తగ్గట్టు వదులయిపోయిన పొడుగు చేతులు చొక్కాలు వేసుకునేవాడు. సముద్రాలు షాపుకు కొంచెం అవతల చెప్పుల షాపు మెట్ల మీద మూసి వుండే షట్టరుకు ఆనుకొని ఎప్పుడూ ఏదో ఒక పుస్తకం చదువుతూ కనిపించేవాడు. అతను ఎప్పుడూ ఎవరితో మాట్లాడ్డం నేను చూడలేదు.

సముద్రాలు వద్ద నాకు బాగా చనువు పెరిగాక ఒకసారి అడిగాను 'ఆయనెవరు అని' ఈ మధ్య ఆయన తరచూ దగ్గుతూ కనిపిస్తున్నాడు. 'తర్వాత చెబుతానులే' అని క్లుప్తంగా ముగించాడు. తనెందుకో అలా ముక్తసరిగా జవాబు ఇవ్వడంతో నేను మళ్లా ఆ విషయం తనని అడగలేదు. సముద్రాలు ఒక్కొక్కసారి కొన్ని అరుదైన పుస్తకాలు తెచ్చేవాడు. ఎవరో దాన్ని అడిగారని వాళ్లకు వచ్చేవారం ఇస్తానని చెప్పానని నువ్వు చదివి వచ్చేవారం పట్టుకురా అని నాకిచ్చేవాడు.

ఒక రోజు ఖాళీగా వున్న చెప్పుల షాపు మెట్లు చూపిస్తూ-

'మీ టీ పార్ట్‌నర్ ఏడి కనిపించడం లేదు' సముద్రాలును అడిగాను.

కూర్చున్నవాడల్లా చటుక్కున లేచి వచ్చి నా చేతులు పట్టుకొని పక్కన నీడలోకి తీసుకెళ్లి...

'బాబూ అమరేంద్ర ఆయనింక లేరయ్యా' అన్నాడు. నాకు విషయం ఏమీ అర్థం కాలేదు. అది తాను గ్రహించాడు. చెప్పడం మొదలుపెట్టాడు.

'ప్రతి ఆదివారం నా దగ్గరకు వచ్చి తనకు కావలసిన పుస్తకాలు చదువుకోవడం కోసం అతను తెనాలి నుంచి పొద్దున పేసింజర్లో ఇక్కడికొచ్చేవాడు. ఆ వూర్లో తను ఒక హోటల్లో సప్లయిర్‌గా పనిచేస్తున్నాడు. ఆదివారం హోటల్‌కు సెలవు కదా అందుకని. అతన్ది ఇక్కడకాదు. మద్రాసు. పేరు వరదరాజన్. అరవతను. తెనాల్లో తెలుగు నేర్చుకున్నాడు. జబ్బు పడ్డాడు. టి.బి. అనుకంటా. చిన్న వయస్సే. భార్య, పిల్లలు తప్ప ఇక్కడ ఎవరూ లేరు. ఒంటరివాడు. పోయిన సోమవారం పోయాడు. తెలిసి వెళ్లి వచ్చాను. నేను నీకిచ్చిన శ్రీశారద కథల సంకలనం వుందే...అది అతను రాసిందే...'

షాపు దగ్గర ఎవరో తనకోసం కనిపెడుతుంటే సముద్రాలు నా చేతులు వదిలి వెళ్లిపోయాడు.

బెజవాడలో చదివిన ఐదేళ్లలో లయోలా కాలేజీ ప్రాంగణంలో డిగ్రీ తీసుకొంటే సముద్రాలు పాత పుస్తకాల షాపు వద్ద ఆ డిగ్రీకి సమాంతరంగా జీవితావగాహనలో మరో డిగ్రీ నాకు దొరికిందేమో అని ఆ రోజులు తలుచుకుంటుంటే ఇప్పుడనిపిస్తుంది. ఊహకందని రీతిలో-మళ్లీ ఇప్పుడు నా చేతుల్లో సముద్రాల చేతులు.

□□□□□

కళ్యాణ మంటపంలో వాసంతి స్నేహితురాలు నీరజను కలిసి తను పెళ్లికి రాలేకపోయిన కారణం చెప్పి వధూవరులను ముహూర్తానికి ముందే అభినందించి, కొంత సమయం గడిపి సముద్రాలుతో కలిసి హరినారాయణ్‌ని కలవడానికి బృందావన్ సెంటర్‌కు బయల్దేరాము. పెళ్లిలో చెప్పాడు సముద్రాలు ఆయన గురించి. నాకు ఆయన్ని కలవాలనిపించింది. నా సెల్ ఫోన్ నుంచి చెప్పాడు సముద్రాలు. ఒక పాత మిత్రుడిని పరిచయం చేయడానికి తీసుకువస్తున్నానని. రోడ్డు మార్జిన్లో ఇద్దరం నిలబడ్డాం.

'బృందావన్ సెంటర్ అని దీనికి ఆపేరు ఎందుకు వచ్చింది?' సముద్రాలును అడిగాను.

'ఒకప్పుడు ఆ పేరుతో ఇక్కడ ఒక హోటల్ వుండేది'.

'ఇప్పుడు?'

'రోడ్లు వెడల్పు చేశారు. అది పోయింది. దాని స్థానంలో ఈ ఫర్నీచర్ షోరూం వచ్చింది.'

'అంటే ఇది ఏలూరు రోడ్డు అవునా.... నవోదయ... విశాలాంధ్ర... ఓహ్ నేనిప్పుడు ఆ రోడ్డులో వున్నానా?'

సముద్రాలు నవ్వుతూ మా ముందుకొచ్చిన ఆగిన రిక్షాలోంచి దిగుతున్న వ్యక్తికి చేయి ఆసరాగా అందిస్తూ 'హరినారాయణగారు' అంటూ ఆయన్ని నాకు పరిచయం చేశాడు.

నమస్తే అని నేనంటుంటే ఆయన షేక్ హ్యాండ్ ఇస్తూ...

'అదే ఇప్పుడు ఇక్కడ వచ్చిపడిన అవాంతర మంతా. పుస్తకాల షాపులు అగ్గిపెట్టెలా చిన్నవైపోతు న్నాయి. లేదా హారతి కర్పూరంలా ఆవిరైపోతున్నాయి. సార్‌ని నాకు పరిచయం చేయలేదు' దిగుతూనే మొద లుపెట్టి సముద్రాలుని తప్పు పట్టాడు హరినారాయణ.

నేను సముద్రాలును కళ్లతోనే వారించి...

'సర్.. నేను అమర్... బెంగుళూరు నుంచి వచ్చా ను.'

'అమరేంద్ర. మీరొక్కరే తెలుగు పుస్తకాల గురించి ఇంగ్లీష్ పత్రికల్లో ఇంతకాలంగా సమీక్షలు రాస్తున్నది. మీబోటి వాళ్లు మన మోడరన్ క్లాసిక్స్ కొన్ని ఇంగ్లీష్ లోకి తర్జుమా చేయాలండి. చెయ్యగలిగిన వారు మీరు కూడా పూనుకోకపోతే ఆ పని ఇంకెవరు చేస్తారు చెప్పండి. ఆ నేనన్నానని కాదు... అవునా? కాదా?'

ఈయనకేం కొత్తా, పాతా ఏమీ వున్నట్లు లేదే అని పించింది. ముగ్గురం పక్క వీధిలోకి తిరిగాం. ఆయన అక్కడ ఆగి వీధి మొదట్లో వున్న బడ్డీ కొట్లోకి చూస్తూ 'రేయ్' అన్నాడు.

అక్కడ పనిచేస్తున్న ఓ పదిహేనేండ్ల కుర్రాడు పరు గెట్టుకుంటూ వచ్చి గోల్డ్ ఫ్లాక్ కింగ్ సైజు ఇరవై సిగ రెట్లు పెట్టి తెచ్చి ఇచ్చి వెళ్లిపోయాడు. మీకేమన్నా కావాలా అని నన్ను అడిగాడు.

అక్కర్లేదు అని చెప్పాను.

ఇప్పుడూ ఆయన్ని పరీక్షగా చూశాను. మనిషి సన్నగా పొడవుగా ఆరుకు కొంచెం తక్కువుంటాడేమో దువ్వనినొక్కుల జుట్టు, తెలుపు నలుపు కలిగిన మాసిన గెడ్డం. వయస్సు తెలీడం లేదు. ఇస్త్రీ చేయని తెల్లటి హాఫ్ హ్యాండ్ షర్టు, ఏదో ముదురు రంగు ప్యాంట్. మాట్లాడిన ప్రతిసారీ మనిషి నవ్వినట్లే అనిపిస్తుంది.

ముగ్గురం నడుస్తున్నాం.

'చాంబర్ ఆఫ్ కామర్స్ హాల్లో పెళ్లంది. నేను రాన్లే నువ్వెళ్లు అని రేణుకను పంపి నేనిటు వచ్చా' మళ్లీ హరి నారాయణే మొదలుపెట్టాడు.

చిన్నగా నవ్వి..

'ఆ పెళ్లికే అమర్‌గారొచ్చింది. మేమిద్దరం అటెళ్లి అక్కడ కన్పించి మీకోసం తిరిగొచ్చాం' సముద్రాలు అన్నాడు.

'మనదింత చిన్న ప్రపంచం! ఏమండీ అమరేంద్ర' ఆ నవ్వుకి కళ్లు మూసుకుపోతున్నాయి. ఆయన అంటున్న తెలుగు క్లాసిక్స్ ఆంగ్ల తర్జుమా గురించే నేనింకా ఆలోచిస్తున్నాను. మమ్మల్ని డిస్టర్బ్ చేశానను కొన్నాడేమో. మళ్లీ ఆయనే అన్నాడు.

'మరేం లేదు. ఈ రాత్రికి గోపీచంద్ 'తత్వవేత్తలు' ప్రింటుకెళ్లాలి. కవర్ పేజీ డిజైన్ కొంచెం తేడా వచ్చింది. నేనేమో మన తిలక్‌తో-చుట్టూ ఫిలాసఫర్ల ఫోటోలు పెట్టి బళ్ళలో చంద్ర వేసిన గోపీచంద్ లైన్ డ్రాయింగ్ బొమ్మ కొంచెం పెద్దదిపెట్టమన్నాను. తీరా ప్రూఫు చూస్తే అందరి బొమ్మలు ఒకే సైజులో వున్నాయి. సరే ఎందుకైనా మంచిది... ఒకసారి దగ్గ రుండి చూసుకొని మరీ ప్రింటుకిస్తే మంచిదని నీకోసం కబురు పెట్టాను.

అంతకు ముందే సముద్రాలు నాతో అన్నాడు. ఇల్లు ఒకటి కొనుక్కున్నానని, దాన్లోనే కొడుకు తిలక్ కంప్యూటర్ పెట్టుకొని ఫోటోషాప్ వర్క్ చేస్తాడని. ఇప్పుడు బెజవాడ నుంచి పబ్లిష్ అయ్యే కొత్త పుస్తకాలు రీ ప్రింట్లకు చాలా వరకు కవర్ డిజైన్లు తన కొడుకు చేసి నవేనని చెప్పాడు.

చిన్న సందు లాంటి వీధిలో ఓ గేటు ముందాగాం. రోడ్డు మీద మూడు నాలుగు బైక్‌లు, స్కూటర్లు వున్నాయి. వాటిని దాటుకొని కాంపౌండు లోపల వున్న చిన్న పోర్టికోలోకి నడిచాం. ఎదురుగా వున్న గదిలో కంప్యూటర్ ముందు కూర్చొని వున్నాడు సముద్రాలు కొడుకు తిలక్. వయస్సు ముప్ఫైలోపే వుండొచ్చు. చుట్టూ ఐదారుమంది కూర్చుని వున్నారు. హరినారా యణ్ని చూసి లేవబోయాడు.

'నీపని అయ్యాక పిలువు. నేనుపైన కూర్చుంటా' అంటూ ఆయన పక్కనే వున్న మెట్ల మీదకి దారితీ శాడు.

అసలే శరదృతువేమో, వాన వెలిసిన తర్వాత పుచ్చ పువ్వులా కాస్తున్న వెన్నెల్లో కన్పిస్తున్న ప్రతిదీ మెరుస్తున్నట్లే వుంది. కింద వున్న కొబ్బరి చెట్టు ఆ వెన్నెల్లో డాబా మీదకు వంగి తలల తడి ఆరబోసు కుంటున్నాయి.

సముద్రాలు పైన కుర్చీలు ఒక చిన్న స్టూలు వేయించాడు.

కూర్చున్నాం.

'మీ బెంగుళూరులో పబ్లిషింగ్ యాక్టివిటీ ఇక్కడ కంటే ఇంకా మెరుగ్గా వుండి వుండొచ్చు కదా' హరినా రాయణ అన్నాడు.

ఒక క్షణం విరామం తీసుకొని....

'ముద్రణకు ముందు పనికి సంబంధించినంత వరకూ ఇక్కడి కంటే ఇంకా మెరుగైన పరిస్థితే వుంది. కమర్షియల్ మార్కెట్ తన ప్రింటింగ్ అవసరాల కోసం అందుబాటులోకి తెచ్చుకున్న ప్రతి మౌలిక వసతిని అక్కడి పుస్తక ప్రచురణ కర్తలు కూడా పూర్తిగా వినియో గించుకుంటున్నారు. ఇక కన్నడ సాహిత్య ప్రచురణ ఉధృతి ముందు మాత్రం మనం అస్సలు నిలవలేము.'

'అయితే ఇక్కడ మాత్రం నాకు విలక్షణంగా కన్పి స్తున్న అంశమొకటి వుంది. నలుగురు నాలుగు చేతు లేసి ఒక మిత్రుడి కూతురు పెళ్లి చేసినట్లు. ఒక పబ్లిషరు తీసుకురావాలనుకుంటున్న పుస్తకాన్ని కూడా అంతే పరస్పర సహకారంతో నలుగురు కలిసి దాన్ని బయ టకు తీసుకురావడం చాలా బావుంది. ఇది పుస్తక ప్రచు రణ విషయంలో ఈ ఊళ్లో మీలో ఇంకిపోయిన సెంటి మెంట్ లాంటిదేమో అనిపిస్తుంది. నిజానికి మీరు పుస్త కాలు తీసుకురావడం మానేసి దాదాపు పదేళ్లు పైనే అయిందట. సముద్రాలు చెప్పాడు. అయినా ఒక మిత్రుడు తెస్తున్న పుస్తకాల కోసం మీరంతా దానిని మీ స్వంత పనిలా పూనుకొని చేస్తున్నారు. ఇది ఎలా సాధ్య మవుతుందో నాకు అర్థం కావడం లేదు. ఒక సాహిత్యా భిమానిగా నాకీ నేపథ్యం తెలుసుకోవాలని వుంది.'

నా మాటలు ముగించే సరికి హరినారాయణ కాళ్లు రెండూ మెలివేసి వాటిని బార్లా ముందుకు చాపి, కుర్చీలో వెనక్కి చేరపడి చేతులు రెండూ కట్టుకొని కళ్లు మూసుకొని ధ్యానంలో ఉన్నవాడిలా కొంత సేపు అలాగే ఉండిపోయాడు. కాస్సేపు అలాగే ఉండిపో యిన హరినారాయణ సర్దుకొని చెప్పడం మొదలుపె ట్టాడు.

'ఇంకా ఇంకా మూలాలకి అంటే ఇప్పుడు నేను వెళ్లను గాని, ఒక విషయం చెబుతాను. ఇక్కడికి దగ్గర్లో ఉయ్యూరు అని ఒక ఊరుంది. పేరు వినే వుంటారు. బందరు కాల్వ ఆ ఊళ్లో నుంచే వెళుతుంది. అక్కడున్న లాకుల్ని ఉయ్యూరు లాకులంటారు. దానికి కొంచెం అవతల మంటాడ అని ఒక ఊరుంది. ఆ ఊళ్లో బందరు కాల్వ మీద దట్టంగా చెట్లు కమ్ముకొని ఉన్న చోట ఒక గూడుపడవ కొన్ని రోజుల నుంచి అక్కడే ఆగి వుంది. ఒక యువకుడు ప్రతి రోజూ చీకటి పడ్డాక ఏదో ఒక బరువైన సంచి ఒకటి తెచ్చి దాన్ని ఆ పడవలోకి చేర్చి అక్కణ్నించి ఎవరికంటా పడకుండా వెళ్లిపోయే వాడు. అలా కొన్నాళ్లు గడిచింది. ఆ తర్వాత ఆ పడవ తెరచాప పైకెత్తుకుని పయనం మొదలుపెట్టింది. ఇటు ఉయ్యూరు లాకుల వరకు అటు గుడ్లవల్లేరు లాకుల వరకు విరామం లేకుండా నెమ్మదిగా రాత్రి, పగలూ అలా నడుస్తూనే వుండేది. ఆ పడవ మధ్యలో

యలమర్రు దగ్గర కాసేపు ఆగేది. అక్కడ పడవ లోకి భోజనాలు, ఫలహారాలు చేరేవి. మళ్లీ ఉత్తుత్తి రవాణా. రాత్రిపూట పడవలోకి కిరోసిన్ లాంతర్లు వెలి గేవి. పడవలో వంతులు వారీగా ఐదారుమంది రాత్రి పగలు పనిచేసేవారు.

'ఇక ఇక్కడ బెజవాడలో వాళ్లు ముద్రిస్తున్నది ఏమిటో ప్రెస్ వారికి తెలియని విధంగా ఏవో కొన్ని ఫారాలు ఒక ప్రెస్సులో ప్రింటయ్యేవి. అలా నాలుగైదు ప్రెస్సులు ఒక్కొక్క ప్రెస్ నుంచి ఆ ఫారాలు రహ స్యంగా కాల్వ మీద వున్న పడవలోకి చేరాయి. ఎవరికి ఎటువంటి అనుమానం రాకుండా ఆ పడవ నడుస్తూనే వుండేది'

'బెజవాడ నుంచి తీసుకు వెళ్లిన బైండర్లు నడు స్తున్న ఆ పడవలో కూర్చున ఆ ఫారాలన్నింటినీ ఒక టిగా కూర్చి బైండింగ్ పని పూర్తి చేశారు. పుస్తకాలు సిద్ధమయ్యాయి. అప్పటికి ఆ పుస్తకం మీద నిషేధం వుంది. నిషేధం కారణంగా రహస్యంగా ముద్రించబ డిన ఆ పుస్తకం అజ్ఞాతంలోనే ఒక వారం రోజుల్లో మొత్తం కాపీలు అమ్ముడయ్యాయి. ఆ పుస్తకం గోర్కీ 'అమ్మ'. ఆ పనిచేసిన సాహసి- గద్దె లింగయ్యగారు. ఆయన స్వంత ఊరు ఇక్కడకు దగ్గర్లోని యలమర్రు. 'అమ్మ' తొలి తెలుగు అనువాదాన్ని ఇలా బయటకు తెచ్చాడాయన. ఆ తర్వాత ఆయన బెజవాడలో ఆదర్శ గ్రంథ మండలి పేరుతో ఎన్నో ఉత్తమ గ్రంథాలు తెచ్చా రు.'

హరినారాయణ ఆగి సిగరెట్ వెలిగించుకొని-

'అదండీ అమరేంద్ర, దీనిని ఎలా అర్థం చేసుకోవా లంటారు? చుట్టుపక్కల ఊళ్ల నుంచి వచ్చిన యువ కులు ఏ ఫౌండ్రీలోనో వర్క్‌షాపులోనో కాకుండా విశా లాంధ్రలో ప్రూఫు రీడరు దగ్గర్నుండీ ప్యాకింగ్ వరకు ఏదో ఒకపనిలో చేరడం, కొన్నాళ్లు అక్కడ పనిచేసి అక్క డ్నుంచి బయటకొచ్చి మరింక పనిచేయలేనట్లు నచ్చిన ఒక రచయిత రాత ప్రతుల్ని తీసుకొని నానాపాట్లు పడి ఒక పుస్తకం తీసుకురావడం- ఇదీ పని. అప్పట్లో ఒక్కణ్ణించి అన్ని దినపత్రికలు, వారపత్రికలు రాష్ట్ర మంతా వెళ్లేవి. వాటిల్లో వీరి పుస్తకాలు గురించి సమీ క్షలు, వాటి ద్వారా ఈ పబ్లిషర్లకు ప్రచారం. ఒక వంద రూపాయలు చేతిలో వుంటే జయంతి పబ్లికేషన్స్ పెరు మాళ్లుగారు ఒక నాటకం పుస్తకం వేయించేవారు. ప్రింటు వేయించి ఏలూరు రోడ్డులో నూనె గానుగ సెంటర్లో ఒక చిన్న బల్ల వేసుకుని దాని మీద పెట్టి వాటిని అమ్మేవారు. ఎందుకు చెబుతున్నానంటే- అంత సింపుల్‌గా మొదలయ్యాయి. ఇక్కడి పబ్లిషర్ల జీవితాలు. అప్పట్లో ఊళ్లలో నాటక ప్రదర్శనలే జన సామాన్యంలోకి చైతన్యం కల్గించే మీడియం. ప్రగతిశీల

భావాలు గల ఒక రచయిత ఆలోచన్లు గ్రామాలలోని జనాల్లోకి వెళ్లడానికి ఇటువంటి పబ్లిషర్ల చిరు ప్రయత్నమే బలమైన వాహిక అయ్యేది. అలా ఇక్కడి సాహిత్య సంబంధమైన పుస్తక పబ్లిషర్ల అంతా ఎంతో కొంత విశాలాంధ్ర నేపథ్యంలో నుంచి వచ్చినవారే.

ఒక రచయిత రచన ఏ పత్రికలో చదివితే దాన్ని తామే పుస్తకంగా తీసుకురావాలనుకునే కీర్తి కాంక్ష కూడా ఎంతో కొంత మాకు లేకపోలేదు. ఇక సంపాదన అంటారా... దిగువ మధ్య తరగతికి ఎగువ మధ్య తరగతికి మధ్య అటూ ఇటూ ఊగిసలాట తప్ప ఇంకేముంటుంది. కానీ–అది నేను వేసిన పుస్తకం అని నలుగురిలో చెప్పుకోవడముంది చూశారూ, అది మాత్రం మాకు మాత్రమే స్వంతమైన ఒక పొగరు. ఒక ప్రివిలేజి ఇంకా మరేమైనా అనండి. ఇప్పటికైనా చాలా మందిలా ఏ రియల్ ఎస్టేటో, ఫైనాన్స్ బిజినెస్సో, మరీ ఇవేకాకున్నా, గైడ్లు, పైరసీ పుస్తకాలు ప్రింటు చేసుకుని కూడా సొమ్ములు చేసుకోవచ్చు. కాని అది అంత అవసరమంటారా? అహ్హా...అహ్హా... అంటూ నవ్వి మిన్నకుండిపోయాడు.

ఎందుకోసం నేను హరినారాయణ్ని కల్సుకోవాలనుకున్నానో ఆ సందర్భం రానే వచ్చింది. వెంటనే అడిగేశాను–

'అవును గాని, మీరు బుచ్చిబాబు గారి కథలు వేయడం ఎలా జరిగింది?'

'సరిపోయింది చివరికి మీ వేలు నా వైపుకి తిప్పారా?' మళ్లీ అదే నవ్వు.

'చూడండి అమరేంద్ర మీ మినిస్టర్ చిదంబరం గారు అంటూ వుండే ఎయిట్ పర్సెంట్ గ్రోత్‌కు మేం మాకు నచ్చిన పుస్తకాలు వేయడం ద్వారా మేం దానికి గండి మాత్రం కొట్టడం లేదు.'

'యూ ఆర్ వర్కింగ్ ఇన్ ఫైనాన్స్ మినిస్ట్రీ- రైట్' పెద్దగా నవ్వు....

చిరునవ్వుతో నేను అవునన్నట్టు తల ఊపాను.

'మీరు కస్టమ్స్‌లో చేస్తున్నారని మా సముద్రాలు చెప్పాడు. మావాడు మౌని చూడండి. ఏం మాట్లాడ్డు. కాని ఘటికుడు. వేటపాలెం లైబ్రరీ, ఇంకా ఎక్కడెక్కడి నుంచో బుచ్చిబాబుగారి కథలు నాకు సేకరించి పెట్టాడు. ఇప్పటికీ అదేతీరు. ఏనాటివో రాతప్రతులైనా సరే ఫలానా చోట ఉన్నాయట. అంటే చాలు. ఎలాగోలా వాటిని తెచ్చి ఎవరో ఒకరికిచ్చి దాన్ని పుస్తకం వేయించి తాను ఆనందం పొందుతాడు.'

'అమర్‌గారు మిమ్మల్నేదో అడుగుతున్నట్టున్నారు'

నా ప్రశ్నను సముద్రాలు హరినారాయణకు గుర్తు చేశాడు.

'అదిగో చూశారా... ఫోకస్ బొత్తిగా తన మీదకి రానివ్వడు. బుచ్చిబాబు గారి గురించి అన్నారు కదా. ఒక పావు గంట క్రితం ఆ 'తత్వవేత్తలు' కవర్‌పేజీ పని చూసుకొని దాన్ని ప్రింటర్‌కు పంపిస్తాను'

□□□□□

కింద సముద్రాలు ఇంట్లో లైట్లు ఆరిపోయాయి.

డాబా మీద వున్న మా ముగ్గురి చేతుల్లో వున్న గ్లాసుల్లో ఓడ్కా.

హరినారాయణ కొంచెం కొంచెం సిప్ చేస్తూ మాట్లాడుతున్నాడు. మేము ఇద్దరం ఆయనకు కంపెనీ ఇస్తున్నాము.

'బుచ్చిబాబు అన్నారుకదా.'

'బుచ్చిబాబు నాకు ఒక బలహీనత.'

'ఇంతకన్నా వివరంగా చెప్పడం బహుశా నాకూ చాతకాకపోవచ్చు.'

'ఏ పాశ్చాత్య దేశాల ధోరణుల్ని కొత్తగా మనం అలవర్చుకునే ప్రయత్నం చేస్తున్నామో ఇదే పాశ్చాత్య దేశాల తాత్విక ధోరణుల్ని అప్పటికే పూర్తిగా ఆయన అధ్యయనం చేసి, వాటి సారాన్ని మన కుటుంబ వ్యవస్థ మూసలోకి మలిచి, మానసిక శాస్త్రంలో ఎన్ని అవస్థలు ఉన్నాయో అన్ని నమూనాలతో తన పాత్రల్ని సృష్టించి మనకది నూటికి నూరుపాళ్లూ మనదైన, అంటే నేటివ్ ఆలోచన అన్పించేట్టుగా చూపిన కథకుడు బుచ్చిబాబు.

'కలలో జారిన కన్నీరు–అని బుచ్చిబాబు ఒక కథ రాశారు. అముద్రితమది. ఎప్పుడు రాశారో కూడా తెలీదు. నేను దాన్ని బుచ్చిబాబు కథలు ఏడవ సంపుటిలో మొదటి కథగా చేశాను. ఆ కథ ఇలా మొదలవుతుంది. అంటూ హరినారాయణ కళ్లు మూసుకొని కొన్ని క్షణాలు అలా వుండిపోయాడు.

చందమామ నడినెత్తిన వుంది. పట్టపగల్లా వెన్నెల కాస్తున్నది.

ఎదలోని ఉద్విగ్నత కేమో హరినారాయణ పల్చటి మెడ పక్కన రక్తనాళాలు ఉండి ఉండి ఉబుకుతున్నాయి.

నాన్నంటే నాకిష్టం

అబ్బాయిలు తల్లుల్ని, అమ్మాయిలు తండ్రుల్ని ఇష్టపడడం మామూలే! అయితే దీపికా పడుకునే, తన తండ్రి ప్రకాశ్‌ను ఇష్టపడడం మామూలు కాదంటోంది. మాజీ బాడ్‌మింటన్ ఛాంపియన్ ప్రకాశ్, ఆటలోనే కాదు, పిల్లల పెంపకంలో కూడా 'పద్ధతి' గల మనిషంటోంది దీపిక. పిల్లలు పార్టీలకి వెళ్ళడం, ఏ అర్ధరాత్రో అపరాత్రో ఇంటికి రావడం తండ్రికి గిట్టదట! అలాగని పిల్లల భవిష్యత్ పట్ల, వారి నిర్ణయాల పట్ల కఠినంగా వ్యవహరించడం లేదంటూ ఆటగాడు అయినందువల్లనో ఏమో! తన అభిప్రాయాలను ఇతరుల నెత్తిన రుద్దే అలవాటు తన తండ్రికి లేదంటోందామె. ఎవరి భవిష్యత్తుని వారే తీర్చి దిద్దుకోవాలి. కావాలంటే అందుకు తండ్రిగా తన సహకారం ఉంటుంది తప్ప, సతాయింపు ఉండదని ప్రకాశ్ తరుచూ అంటుంటారట! ఆ మాట చాలు! తన తండ్రి ఎంత గొప్పవాడో చెప్పడానికి అంటోంది దీపిక పడుకొనే.

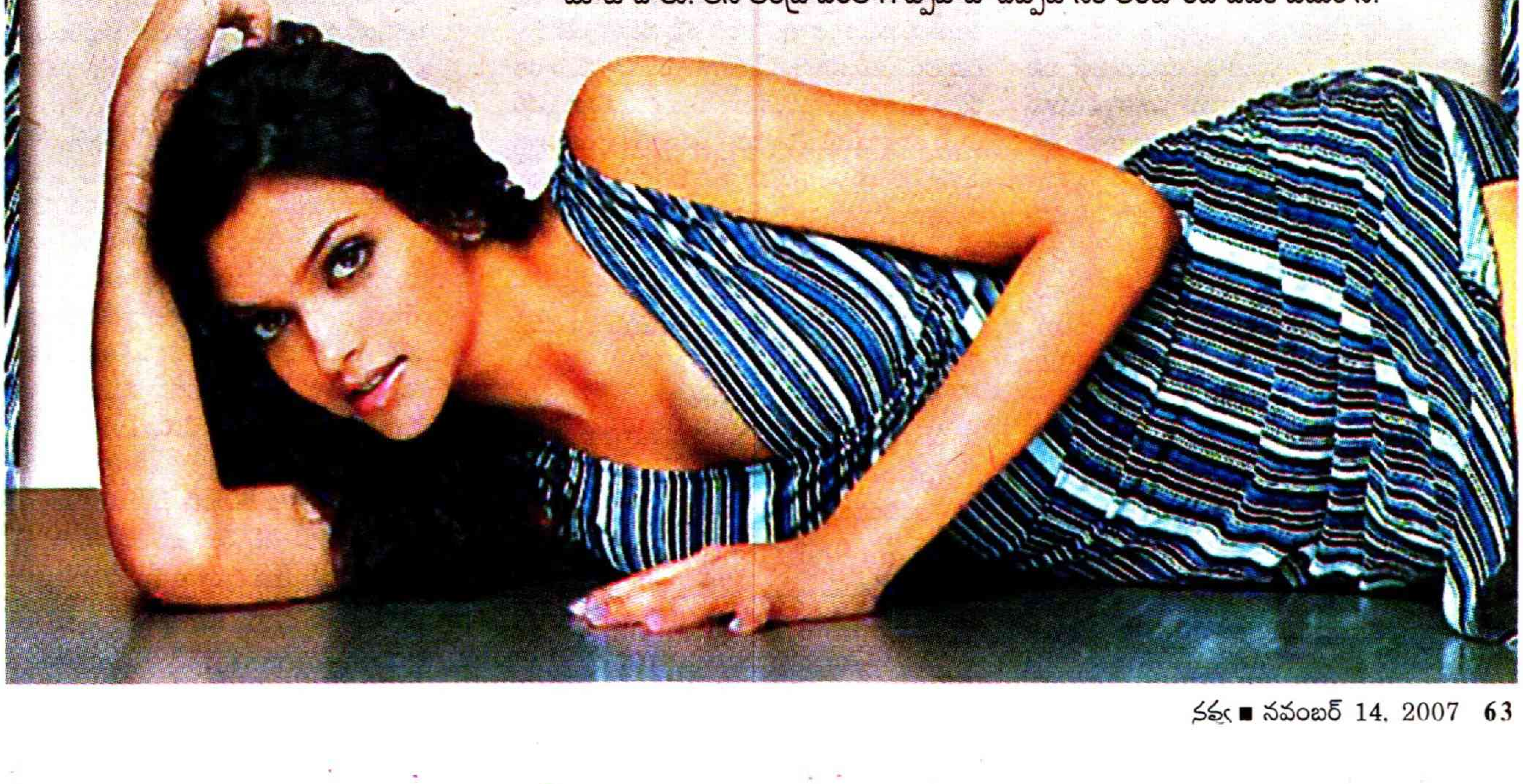

'మొగ్గ విడిచి పువ్వవుతుంది.

గడ్డి మీది మంచుకణం కరిగిపోతుంది.

నదిలో పిల్ల కెరటం రాపిడికి వొడ్డున రాయి కరిగిపోతుంది.

ఇవేవీ మనం చూడం.

ప్రకృతిలో జరిగే మార్పులు ఎప్పుడూ ఎట్లా జరుగుతాయో మనకు తెలీదు.

కాని మార్పు జరిగిందని గుర్తిస్తాం.

మానవుడిలో కాలం తెచ్చే మార్పు మానవుడికే తెలియదు.'

ఇలా మొదలవుతుంది ఆ కథ.

అయితే ఈ రాయి కరగడం వుంది చూశారూ. అది దానంతటి అదే జరగదు. ఆ కెరటాలను మనం మనకు తాకనివ్వాలి. అవి మనల్ని ఎంతవరకు కోసుకొని లోపలకి వెళతాయో వెళ్లనివ్వాలి. ఆ కోత వినిర్మాణం కాదు నిర్మాణం. చివరికంటా మనం ఎలా మిగులుతామో, నిర్ధారించేది మనలోకి మనం ఈ కోతను అనుమతించినప్పుడే. అటువంటప్పుడే మనిషిలోకి చెలమలుచేరేది. చివరికంటా మనలో ఆ తడి మిగిలేది.

1942-46ల మధ్య రాసిన బుచ్చిబాబు 'చివరకు మిగిలేది' 2004లో కూడా తిరుపతిలో వడ్డెర చండీదాస్ వంటి తాత్విక రచయిత గదిలో మంచం పక్కన స్టూలు మీద చివరిదాకా ఆయన చదివిన ఒకే ఒక్క పుస్తకం అయిందంటే-

ఈ రాయిని కరిగించే కెరటాలకు వయస్సు ఉండ నగలమా?

'నన్ను గూర్చి కథ రాయవూ?' అంటుంది కుముదం. కాని రాయడు. చివరిసారి ఆమెను చూడ్డానికి వెళ్లినప్పుడు సుస్తీతో ఆమె మంచం మీద వుంటుంది. పక్కన స్టూలు మీద కూర్చుంటాడు. మాటలు కరువవుతాయి. ఆమె ముంజేతి మీద చేయి వేయబోతాడు. ఆమె తన చేతిని దుప్పట్లో తీసుకుంటుంది. బయటకు వచ్చేస్తాడు.

వివాహేతర సంబంధాలు-అమలిన శృంగారం ఏమిటది?

ఎలా సాధ్యమయింది. అవకాశం వున్నా కోమలిని తాకకుండా బయటకు వస్తాడు దయానిధి. నిజానికి అమృతంతో గడిపిన రాత్రి అతనికి భయమేస్తుంది. సిగ్గేస్తుంది.

'స్వప్నంలో తెరుచుకొని చూడడం నేర్చుకున్న నేత్రాలతో ఈ బాహ్య ప్రపంచాన్ని చూడడమా? అని తనని తానే ప్రశ్నించుకుంటాడు. సూర్యోదయాన అమృతాన్ని ఎలా చూడగలను? అనుకుంటాడు. బనియన్ లోపల ఇరుక్కుపోయిన అమృతం నల్లని పొడవాటి తలవెంట్రుకలను తీసి ఒక కవర్‌లో పెట్టుకొని ఆమె పెట్టెలోంచి కొంత డబ్బు తీసుకొని హోల్డాల్ పట్టుకొని తెల్లవారక ముందే అక్కడ్నించి వెళ్లిపోతాడు.

బందరునోబుల్ కాలేజీలో ఇంటర్మీడియట్‌లో ఉండగా బుచ్చిబాబును చదివాను. అప్పట్నించి చదువుతూనే వున్నాను. 1939లో ఆయన 'మరుతుమన్నా మరుపురాదు' అని ఒక కథ రాశారు. 'భారతి'లో వచ్చింది. నేను నా ఐదవ సంపుటిలో వేశాను దాన్ని.

కథలో హీరో ఒక తక్కువ కులం అమ్మాయిని ఇష్టపడతాడు. అందులో ఒక సన్నివేశంలో ఆ అమ్మాయి తల్లికి, హీరోకి సంవాదం నడుస్తుంది. ఆమె తన కూతుర్ని పెళ్లి చేసుకోమని అతడ్ని ఒత్తిడి చేస్తుంది. అక్కడ మనం భిన్నమైన బుచ్చిబాబు కన్పిస్తాడు. కథానాయకుడు అంటాడు.

మేం బ్రాహ్మలం. పైగా కులం మాట అట్లా వుంచి మీ వ్యవహారాలు మీరు వుండే తీరు మావాళ్లకు తెలిస్తే... అంటాడు.

అందుకామె ఇంతెత్తున లేచి, మీకు కోపం వస్తుందని భయపడుతున్నాను గాని మీ కులం వాళ్లే ఈ మధ్య బాగా చెడిపోతున్నరు. కానీ మీ మగవారు, పాపం అమాయకులు. అన్నీ వప్పేసుకుని యేదో చాటు చాటుగా కాలం వెళ్లబుచ్చుతున్నారు. అంతే భేదం వుంటుంది.

పవిత్రంగా ఉండడానికి కులానికి ఎటువంటి సంబంధం లేదని నలభైలకు ముందే బుచ్చిబాబు ఎటువంటి నాన్చుడు లేకుండా తన పాత్రలతో చెప్పిస్తాడు. కథలో ఆ పాత్ర బ్రాహ్మణ కుటుంబాల్లో స్త్రీల గురించి మర్యాదగా మాట్లాడిందా అమర్యాదకరంగా మాట్లాడిందా అనేది ఆ పాత్ర స్థాయికి సంబంధించిన విషయం కథలో ఆమెది ఒక మంచి పాత్ర కాకపోవచ్చు.

కాని ఆమె ఆ స్థాయిలో మాట్లాడ్డానికి ఆమెను అనుమతించింది బుచ్చిబాబు. ఈ విషయం మనం విస్మరించకూడదు. అయితే ఆమె చేసిన విమర్శలో నిజాలు గురించి కాదిక్కడ చర్చ. ఆయన పాత్రలు వాటి కాలానికంటే ముందుకు వెళ్లి ప్రవర్తించడానికి రచయితగా ఆయన వాటిని అనుమతించడం ద్వారా వాటి సృజనకారుడిగా బుచ్చిబాబు మనకు ఒక దార్శనికుడిగా మిగిలిపోతాడు.'

'అయితే సామాజిక న్యాయానికి మన తెలుగు సాహిత్యంలో అర్ధ శతాబ్ది క్రితమే చోటుంది అని మీరు అంటున్నారు. సరే మరి గడిచిన పది పదిహేనేళ్లలో వచ్చిన ఉద్యమ సాహిత్యం మాటేమిటి? ఇది మీరు చెబుతున్న ఆ పరిణామాలన్నింటికి కొనసాగింపు కాదంటారా?'

'ఏమో దీని ఊపు ఉధృతి చూసినప్పుడు నాకైతే అలా అనిపించడం లేదు. అయినా మీరు అంటున్న ఉద్యమ సాహిత్యం కూడా గురజాడ, తాపీల గడపలు దాటి వచ్చిందే కదా.

ఇక మీరు చెబుతున్న ఉద్యమ సాహిత్యమంటారా. నాకైతే అది సామాజిక క్రమంలో నుంచి వచ్చినదిగా అనిపించదు. అదే నిజమైతే వాటి లక్ష్యాలు ఇంత స్వల్పకాలికంగా వుండవు. ఒక వేళ అవి రాజకీయ సమీకరణాలలోనించి వస్తే వచ్చి వుండొచ్చు. చెప్పలేం. అయినా ఒక్కొక్కసారి రెండూ సమాంతరంగా ఏకకాలంలో పనిచేస్తూ, ఒకదానిని ఒకటి ఓవర్ ల్యాప్ కూడా చేయొచ్చు కదా? అన్నింటికి అంత స్పష్టమైన విభజన రేఖలుకూడా మనం గీయలేము. అయినా ఇప్పుడు ధ్వని ప్రధానమైపోయింది.'

ఇంటి ముందు కారాగిన శబ్దం...

'అరవింద్ వచ్చినట్లున్నాడు' హరినారాయణ.

కళ్లు మూసుకొని మా ఇద్దరి కబుర్లు వింటున్న సముద్రాలు లేచి...

పిట్టగోడ దగ్గరకు వెళ్లి కాంపౌండ్ గేట్ వైపుకు చూస్తూ 'పైకి రండి... ఇక్కడున్నాం' అన్నాడు.

పైకి వచ్చిన వ్యక్తిని-

'అరవిందరావు ఎమ్మే ఎంఫిల్- ఇంగ్లీష్ లిటరేచర్, ఎంబిఏ చేసి మావాడు లిటరేచర్ బిజినెస్ మేనేజ్‌మెంటురెండింటిని సమపాళ్లలో బ్లెండ్ చేస్తూ, బుక్ ట్రేడ్ చేస్తున్నాడు. తక్కువ కాలంలో ఎక్కువ మంది పుస్తకాలు వేశాడు. బహుశా ఈ ఊరునుంచి మా తర్వాత తరం పబ్లిషర్స్‌లో మంచి అభిరుచి-చక్కటి వ్యాపార దక్షత వున్న పబ్లిషర్‌గా మా అరవింద్ స్థిరపడతాడు' అంటూ నన్ను కూడా అరవింద్‌కి పరిచయం చేశాడు హరినారాయణ.

'అమరేంద్రగారు మన సముద్రాలు ఫ్యాక్టరీ ప్రొడక్టే' నవ్వుతూ అన్నాడు హరినారాయణ.

నవ్వులు...నవ్వులు...

'మీరిద్దరూ కలిసి ఆయన్ని చాలాసేపు కూర్చోబెట్టినట్టున్నారు.' అరవింద్ అన్నాడు.

అరవింద్ - ఓడ్కానే ఇది కూడా లేదు రెండు పెగ్గులే తీసుకుంది. వాళ్లిద్దరూ ఊర్కే నాకోసం గ్లాసులు పట్టుకుని కూర్చున్నారు. కవర్‌పేజీ మిషనెక్కిందా' హరినారాయణ అడిగాడు.

'ప్రింటింగు జరుగుతూ వుంది. మొదలయ్యాకే బయల్దేరి వచ్చాను'

'లేదు లెండి. నేనే హరినారాయణగారి టైం చాలా తీసుకొన్నాను. చాలా విషయాలు అడిగి మరీ ఆయనతో చెప్పించుకున్నా. కేవలం ఒక ట్రేడ్‌గా మాత్రమే అందరూ చూసే బుక్ పబ్లిషింగ్ యాక్టివిటీలో వుండే ఎమోషనల్ ఎటాచ్‌మెంట్ సెటువంటిదో కూడా కొంత చూడగల్గాను. ఆయన చెప్పిన వాటిలో ఏవో కొన్ని మళ్లీ నేను ఎప్పుడైనా ఎక్కడైనా సందర్భం వస్తే రాస్తే రాయొచ్చుకదా. తెలుగు ముద్రణ మనకు తెలిసిన దగ్గర్నుండి మీ ఊరు ప్రతి తరానికి అందిస్తున్న భావధార- ఒక రకంగా ఆ ఊర్లో అంతా వ్యాపారం అనే అపవాదు కారణంగానే-నిజానికి ఇంత స్వచ్ఛంగా సమకాలీనంగా వుందేమో'

అందరం లేచాం

'మీ ప్రోగ్రాం ఏమిటి?' అరవింద్ అడిగాడు.

రేపు హైదరాబాద్ వెళ్లాలి. ఎల్లుండి ఓరియంట్ లాంగ్మెన్ వారు ఒక ప్రాజెక్టు డిస్కషన్‌కు రమ్మని అడిగారు.

'అయితే ఉదయం మా ఇంట్లో బ్రేక్‌ఫాస్ట్ చేద్దాం' నేనొచ్చి మిమ్మల్ని పికప్ చేసుకుంటాను అన్నాడు అరవింద్.

కుడిభుజం మీద చేయివేసి సముద్రాలును దగ్గరకు తీసుకుని నా కుడి చేత్తో తన భుజాన్ని మెత్తగా నొక్కాను. నిర్మలమైన ఆనందం తప్ప ఆ ముఖంలో మరే భావం కనిపించలేదు.

ముగ్గురం బయల్దేరాం.

అరవింద్‌కారు నా హోటల్‌వైపు బయల్దేరింది.

□□□□□

హెల్త్ యూనివర్సిటీకి ఎదురుగా రెండు అంతస్థుల్లో వుంది అరవింద్ పుస్తకాల షాపు.

పై ఫ్లోర్లో ఇల్లు. టిఫిన్ కాఫీలయ్యాక హాల్లో కూర్చుని కబుర్లలో పడ్డాం. హరినారాయణ కూడా వచ్చారు. మాటల్లో నా సాహితీ వ్యాసాలు 'కాలం'లో నేను రాసిన నా పరిశీలనల గురించి అరవింద్ భార్య ఉషారాణి పలుమార్లు ప్రస్తావించింది. అనుకోకుండా నేను కూడా అక్కడ ఉన్న సందర్భాన్ని బట్టి. ఆమె ఎంపిక చేసుకున్నట్లు చేసిన ఆ రెండు మూడు ప్రస్తావనలు నిజానికి నేను కూడా నాలో నేనే కించిత్ గర్వపడేవి! ఆ సందర్భం నాకు నచ్చింది. మేమంతా మాటల్లో వుండగా ఏదో ఫోన్ వచ్చినట్లు అరవింద్‌ను ఇంట్లోకి పిలిచారు. టీపాయ్ మీద వున్న ఆ రోజుపేపర్లు చూస్తున్నాను. అరవింద్ ఇంట్లో ఏదో ఇంటర్నేషనల్ కాల్ మాట్లాడుతున్నట్లుగా అర్థమవుతోంది. అరవింద్

ఇంట్లో వాళ్లు ఒకరి తర్వాత ఒకరు మాట్లాడుతున్నారు. ప్రత్యేకంగా ఆలకించకపోయినా వాళ్ల మాటలు వినపడుతూనే వున్నాయి. ఐదు నిమిషాలు- ముక్కలు ముక్కలుగా ఒక వైపే వినడం సాధ్యమయిన ఫోన్ సంభాషణలో పెళ్లి సంబంధం – పుస్తకాల చదవడం ఈ రెండే ప్రధానమైన విషయాలుగా అర్థమయింది. చిత్రమైన ఈ రెండింటి కాంబినేషన్ మీద నుండి ఆ రోజు హిందూ బుక్ రివ్యూ పేజీలో వచ్చిన సమీక్షలు మీదకి దృష్టి మళ్లించాను.

మాట్లాడ్డం అయిపోయింది కాబోలు. ఇంతలో అరవింద్ వెనుక అతని భార్య ఉషారాణి ఒకరి తర్వాత ఒకరు హాల్లోకి వచ్చి మా వద్ద కూర్చున్నారు.

కొన్ని క్షణాలు నిశ్శబ్దం.

'సారీ, స్మాల్ ఇంట్రప్షన్' నొచ్చుకొంటున్నట్లుగా అన్నాడు అరవింద్.

నాముఖానికి అడ్డుగా వున్న పేపర్లో నుండి దృష్టి మళ్లించి నేను వాళ్లిద్దరి వైపు చూశాను. సిటవుట్లో నిలబడి వున్న హరినారాయణ చేతిలోని సిగరెట్ బయటకు విసిరి లోపలికి వచ్చాడు.

ఎందుకో ఉషారాణి చొరవ చేసింది.

అరవింద్ వాళ్ల ఆఖరి చెల్లి ఫ్లోరిడాలో ఎమ్మెస్ చేస్తోంది. చికాగోలో ఎమ్మెస్ చేసి అక్కడే జాబ్ చేస్తున్న అతన్ని చూశాం. ఈ అమ్మాయేమో చదువయ్యాక ఇండియాకి వచ్చి ఇక్కడే జాబ్ చేస్తానంటోంది. అతను వచ్చేస్తాట్ట. మంచి ఫ్యామ్లీ. అబ్బాయి ఫాదర్ సెంట్రల్ గవర్నమెంటులో క్లాస్ వన్ ఆఫీసర్గా చేసి రిటైర్ అయ్యాడు. ఎంక్వయిరీ చేశాం. ఆయనకి కరప్షన్ బ్యాక్ గ్రౌండ్ లాంటివి ఏమీ లేవని తెలిసింది. అయినా అసలు ఆ అబ్బాయి హాబీలు ఏమిటో తెలుసుకోవదినా అంటుంది. ఏమంటే బుక్ రీడింగ్ అలవాటు లేకపోతే రేపు మనం అందరం ఒక చోట కూర్చున్నప్పుడు మనం అంతా మాట్లాడుకుంటూ వుంటే అతనూ మనతో జాయిన్ అవ్వాలి కదా అంటుంది. అదీ కూడా ఒక విషయమేనా అని మొదటిసారి విన్నప్పుడు మాకు అన్పించినా, ఆలోచిస్తున్న కొద్దీ తను అంటున్నది కూడా నిజమే కదా అన్పిస్తుంది.

అరవింద్ కూడా ఎటూ చెప్పలేకపోతున్నాడు. కజిన్స్ వాళ్ల పిల్లలు అంతా కలిసి వీళ్లు నలభై మందికి పైగా వున్న కుటుంబం. చదవడం-ఫ్యామిలీ కల్చర్లో భాగమై పోయింది. ఇప్పుడు తను చేసుకోబోయే అతనికి కనీసం అటువంటి ఆసక్తి కూడా కలేకపోతే తను ఒక్కతే ఇంతమందిలో వేరైపోతానేమోనని మా మంజరి భయం. ఈయనేమో ఎరేంజ్డ్ మ్యారేజెస్లో ఇలాంటివన్నీ ఎక్కడ కుదురుతాయి అంటారు. అరవింద్ వైపు ఆమె అభిమానంగా చూస్తూ క్లుప్తంగా సమస్య ఏమిటో చెప్పింది.

హరినారాయణకు విషయం ఇంతకు మునుపే తెలుసులాగుంది. తనేం మాట్లాడ్డం లేదు. పరిష్కారం కాకపోయినా నేనేమైనా పనికొచ్చే ముక్క ఏదైనా చెబుతానేమోనని ఆమె గాని కనిపెడుతుందా అని నాకప్పుడు తట్టింది.

వాళ్లిద్దరూ సాఫ్ట్వేర్ ఇంజనీర్లేనా? అడిగాను.

'అవునండీ' అరవింద్ ఉషకు అవకాశం ఇవ్వలేదు.

అయినా నన్ను వినాలని వున్నట్లు వారిద్దరి తీరు చెబుతూనే వుంది.

ముందుగా నేను మీకు ఒక విషయం చెప్పాలనుకుంటున్నాను. మీ మంజరి అభ్యంతరాన్ని మీరు సీరియస్గా తీసుకోవలసిన అవసరం మాత్రం వుంది. ఫ్లోరిడాలో ఇంకా చాలా చోట్ల ఈ రంగంలో పనిచేస్తున్న చాలా మంది మనవాళ్లు నాకు తెలుసు. స్టూడెంటుగా వుంటూనే మీ చెల్లి అక్కడి పరిస్థితులను చాలా బాగా విశ్లేషించుకుంది. అయితే తన భయాం దోళనలను మీరు కొట్టివేస్తారనో లేదా అతిగా ఊహించుకుంటున్న స్వల్ప విషయాలనుకొంటారనో తాను అనుకొని, తాను అనుకొంటున్నదేమిటో బయటకు చెప్పకుండా, రేపతను మన అందరిలో కలవలేకపోతే ఎలా అంటూ మొత్తం సమస్యకు ఆమె ఒక సాఫ్ట్ డైమన్షన్ ఇచ్చింది. అసలు సమస్య దాని కింద ఘనీభవించి వుంది. ఆమె మీతో అంటున్న సమస్య 'ఇట్స్ ఓన్లీ ఎ టిప్ ఆఫ్ యాన్ ఐస్ బర్గ్'

నేనుచెప్పబోతున్న విషయాన్ని మీరు ఎలా అర్థం చేసుకొంటారో గాని దీని మీద ఆలోచన అయితే చేస్తారన్న నమ్మకమైతే నాకుంది. కొంత కాలంగా మనం చూస్తున్నది ఫాస్ట్ఫార్వర్డ్ అని మనలో చాలా మందిమి ఇప్పటికీ నమ్ముతూ వున్నాము. కానీ నిజానికి జరుగుతున్నది రిఫైండ్ స్త్రీ పురుష సంబంధాలే. ఈ మానవ సమాజ చలనానికి మూల హేతువులని మనం ఇప్పటికీ నమ్ముతున్నాం. కనుక నేనీ విషయం చెప్పడానికి వెనకాడ్డం లేదు.

స్త్రీ పురుష జీవితాల మధ్య వైరుధ్యాలు భౌతిక పరమైనవి అని ప్రకృతి సిద్ధంగా వున్నవి. నాగరికతల పరిణామంలో స్త్రీ పురుషునితో సమానం కావాలనే డిమాండ్ను మనం సహజమైనదిగానే ఆహ్వానించాం. కాని దాని వల్ల ప్రకృతి సిద్ధమైన స్త్రీ పురుష వైరుధ్యాలు క్రమంగా సన్నగిల్లడం మొదలైంది. ఎప్పుడైతే స్త్రీ పురుషుడితో సమాన ప్రాతిపదికను డిమాండ్ చేయడం మొదలయిందో, అప్పుడే పురుషుడికి ఐడింటిటీ క్రైసిస్ సమస్య మొదలయింది. సహజాతమైన తన అహాన్ని వదులుకోలేక అతడు ఇప్పుడు కొత్త మార్గాలు వెతుక్కోవలసి వచ్చింది. తన అహాన్ని ప్రదర్శించడానికి తన ప్రత్యర్థి అయిన స్త్రీ బలహీనతలను, ఎత్తి చూపడానికి ఇప్పుడు అతనికి మరింత రూప గాంభీర్యం కూడా అవసరం అయింది. అందుకు 'మెన్' మళ్లీ తను 'డెమన్' కావడం ద్వారా తన పురుష ఆధిక్యతను స్త్రీ పైన మునుపటిలా నిలుపుకోవచ్చు అనుకుంటున్నాడు. పరుగే తెలుసుగానీ ఆగడం ఎక్కడో తెలియని ఈ నాగరికత పరిణామంలో పురుషుడు మళ్లీ ఇలా మధ్యయుగాల నాటి బలాఢ్యుల సంస్కృతిలోకి నెట్టివేయబడడాన్ని మనం రివైండ్ అనాలా లేక ఫాస్ట్ ఫార్వర్డ్ అనాలా?

నిజానికి మంజరి భయాందోళనల మూలాలు చాలా చాలా లోతైనవి. పరిధులు దాటి పెరుగుతున్న జిమ్ కల్చర్లో క్రమంగా మన యువకుల దేహదారుఢ్యం పెరుగుతూ వుంటే మనో వైశాల్యం తగ్గుతూ వస్తన్నది. ఆ పైన ఇన్ఫర్మేషన్ టెక్నాలజీ కమ్యూనికేషన్ నెట్వర్క్ వారి మస్తిష్కాల మీద పెంచుతున్న ఒత్తిడి వారు దానిని తట్టుకోగలిగే స్థాయిలను దాటి మించిపోతూ వుంది.

ఒకప్పుడు కేవలం ఆటల మైదానాలలో క్రీడాకారులకే పరిమితమైన ఎమోషనల్ బాడీ లాంగ్వేజ్ క్రమంగా ఇప్పుడు వర్క్ప్లేస్లో ప్రొఫెషనల్స్కి కూడా రావడం మనం గమనించాల్సి వుంది. ప్రతి ఎమోషన్ని భౌతికంగా వ్యక్తీకరించడం తప్పనిసరి అనే దశను ఇప్పుడు మనం చూస్తున్నాం. ఒకసారి అది ఒక అవసరంగా మారాక లైఫ్ పార్టనర్ మీద కలిగే ఆగ్రహాన్ని ఎలా వ్యక్తీకరించాలి. వాళ్లు ఏ దేశంలో వున్నా భర్త హోదా మూలాలు మాత్రం ఇక్కడివే కనుక ఏదో ఒక టార్చర్కు ఆమెను గురిచేయాలి. చట్టానికి భయపడే వాడైతే మెంటల్ టార్చర్ చేస్తాడు. ఆభయం కూడా లేనివాడు నేరుగా ఫిజికల్ ఎటాక్కే మొదలుపెడతాడు. పెరుగుతున్న గృహహింసను నిలువరించడానికి మనకున్న ఇన్ని టెక్నాలజీలలో దేనిలో వుంది పరిష్కారం. ప్రొఫెషనల్ కోర్సులు తప్ప మన పిల్లలతో మనం మరింకేమీ చదివించడం లేదు. వీటిలోని ఏ కోర్సు మానవ సంబంధాలు గురించి మనకు బోధించడం లేదు. మరి అవి తెలుసుకోవడానికి రేపటి తల్లి దండ్రులు ఏం చదవాలి? 'అతనికి బుక్ రీడింగ్ అలవాటు వుందేమో తెలుసుకో వదినా?' అని మీ మంజరి అడిగిన ప్రశ్నే దానికి జవాబు.

'కేవలం పుస్తకాలు చదివే అలవాటు వుండడం సర్వరోగ నివారిణి అని నేను చెప్పడం లేదు. ఆ మాటకొస్తే సాహిత్యం మీద ఆసక్తితో విపరీతంగా చదివి కూడా జీవితాల్ని ఛిద్రం చేసుకొన్నవారు కూడా ఎందరో వున్నారు. అయితే విశేషం ఏమిటంటే–మన కంటే మన తర్వాతి తరంలో నిజాయితీ ఎక్కువ. వారికి నచ్చింది చేయడమే తప్ప, ఒకటి చెప్పి మరొకటి చేయాల్సిన ఐడిలాజికల్ ఆబ్లిగేషన్స్ వాళ్లకు ఇప్పుడు లేవు. అయితే మున్ముందు వాళ్లు ఎదుర్కొనే జీవన సంక్లిష్టతలు కూడా అలాగే వుంటాయి. వాళ్ళ సమస్యలకు పరిష్కారాలు కూడా వాళ్లు తమ సమకాలీన రచయితల నుంచే వెతుక్కుంటారు. ఎటొచ్చీ మనం చేయవలసిందల్లా వాళ్లు పిల్లలుగా వున్నప్పుడే మనం వాళ్లను పుస్తకాల దగ్గరకు చేరిస్తే, ఆ తర్వాత ఆ పుస్తకాలే వారికి దిశను నిర్దేశిస్తాయి.'

'అరవింద్ గారూ మన కుటుంబ వ్యవస్థను. మన మానవ సంబంధాలను ఆసాంతం కుదిపేటంతగా పరిణామాలు చోటుచేసుకున్న ప్రతి చారిత్రక సందర్భంలోనూ కొందరు మానసికమైన బలహీనతలతో అతలాకుతలమై పోతారు. అయితే ఎంతటి జటిలమైన సమస్యకైనా మనం వెతుక్కోగలిగితే మన అనుభవాల్లోనే వాటి పరిష్కారాలు దొరుకుతాయి. జీవితం పట్ల ఒక స్పష్టమైన వైఖరి, ఒక దృక్పథం వున్న అమ్మాయి కనుకనే మంజరి తన ప్రాధాన్యతను ముందుగానే మీతో చెప్పింది. ఇక ఆమె అభిప్రాయాలకు మీరు ఇచ్చే గౌరవం ఎటువంటిది అనే ప్రశ్నకు సమాధానం మీరు నాకు చెప్పనక్కర్లేదు.'

అయితే నిజానికి ఇది కేవలం మంజరి ఒక్క దాని సమస్య అని నేను అనుకోవడం లేదు. మన కుటుంబ వ్యవస్థ పట్ల నమ్మకం గౌరవం వున్న మంజరి వంటి స్వేచ్ఛగా ఆలోచించగల్గిన వాళ్లను కొద్దిమందినైనా మనం మధ్య ఎదగనివ్వాలి. అప్పుడే వాళ్లు తమ తర్వాతి తరానికి కూడా ఈ భావధార స్వేచ్ఛగా ప్రవహించడానికి అవసరమైన మడులు కట్టకలుగుతారు. మున్ముందు మట్టికి చేరువైన కొత్త విత్తనాలకు ఆ ప్రవాహాలు తడిని అందించగల్గుతాయి.

'మంజరి ఈ తోటలో మీరు పెంచిన మొక్క. దానికి మొగ్గలు వస్తున్నప్పుడు అవి, ఏ పరిమళాలు వెదజల్లాలో ఆ మొక్కనే నిర్ణయించుకోనివ్వండి. అది తోట చేయవలసిన పనికాదు'

వాళ్లందరి వద్ద సెలవు తీసుకొని అక్కడ్నించి బయలుదేరాను.

★